Ivan Oršanić

Oportunizam i radikalizam

Oportunizam i radikalizam

„Republika Hrvatska“, br. 26, godina 1957.

Cijeli je naš život razapet na različite oblike oportunizma i radikalizma. Nitko se ne može osloboditi tog križa. U najvećoj propalici bljesne svetački radikalizam i u najvećem svecu tinja oportunistička slabost. Ne može se život razrezati na čisti oportunizam i na čisti radikalizam. Ali unatoč toga može se govoriti o oportunizmu i radikalizmu, jer postoje kao životne realnosti.

Mogli bi se sporazumjeti, da oportunizam predstavlja ono životno nastojanje, u kojem se svjesno i voljno isključuje radikalizam, dok je radikalizam nastojanje, u kome se svjesno i voljno isključuje oportunizam. Nije pravednik onaj čovjek, koji nikada ne sagriješi, nego onaj, koji svjesno odbija grešne porive. Nije grešnik onaj čovjek, koji nikada ne učini dobro djelo, nego onaj, koji svjesno ne mari za dobra djela.

Prema tome za ocjenu jednog stanja nužno je imati jasnu orijentaciju prema drugom stanju. Oportunist zna što je to radikalizam, kao što grešnik zna što je pravednost. U orijentaciji između oportunizma ili radikalizma, grešnosti ili pravednosti, bitan je izbor između jednoga i drugoga.

Oni, koji si stave za ugled velike oportuniste, prihvatili su put sigurnog oportunizma; oni pak, koji se ugledavaju u velike radikaliste, izabrali su put, na kojem će i oni biti makar maleni radikalisti.

Skoro svi su narodi shvatili da odgojna orijentacija zahtijeva ugledavanje u velike radikaliste. Nije poznat ni jedan zreli narod, koji bi pred mladost, pred temelje života, stavio oportunizam kao odgojnu orijentaciju.

Život očevidno upravlja svoje izražavanje u dvije orijentacije: oportunističku i radikalnu. Pri tom oportunistička orijentacija odgovara najnormalnijoj želji za konkretnim osiguravanjem sreće i ugodnosti odnosno za izbjegavanjem svake nesreće, neugodnosti i nesigurnosti života, a pogotovo smrti. Radikalizam pak kao da uništava život, kao da traži njegovo uništenje, kao da ga žrtvuje zbog nekog neosobnog cilja, zbog neke ideje.

Tako je oportunizam postao ideologijom osobnih uspjeha u svim mogućim kategorijama želja, zadovoljstava, ciljeva, prilika i mogućnosti,

a radikalizam ideologijom idejnih uspjeha, u svim mogućim kategorijama borbe, žrtava, požrtvovnosti, odricanja, idealizma. I na tom području ideologije osobnog uspjeha, osoba može postići najzavidniji uspjeh i manifestirati svoju sreću, udobnost i sigurnost, a žrtvovati i ubiti mnoge ideje, dok na području ideologije idejnog uspjeha, ideja može postići najzavidnije uspjehe, uz žrtvu i smrt mnogih osoba.

U oportunizmu se žrtvuju ideje, u radikalizmu časoviti uspjeh. U oportunizmu nema ni žrtve ni revolucionarstva, u radikalizmu je vatra požrtvovnosti, idealizma i revolucionarstva.

Tko god se podređuje idejnoj kompoziciji života stalno mora biti idealist, stalno revolucionaran i stalno požrtvovan.

Tako život svetaca pokazuje vjerski radikalizam. Oportunisti to nazivaju fanatizmom, što bi se trebalo smatrati glupošću. U svakom slučaju svetac ne može biti slika oportunizma. Život velikog učenjaka pokazuje kulturni radikalizam. Neprestano podređen ustrajnom, točnom, istinitom metodičnom zanimanju oko jednog problema. Život velikih državnika i narodnih boraca predstavlja silne napore u ideji cjeline koji ih često stoje gubitka osobne slobode, pa i života.

Govoriti o osobnom uspjehu sveca, velikog učenjaka i narodnog borca čak je neukusno i uvredljivo. U vezi s njima mora se govoriti samo o velikim uspjesima ideja, koje su predstavljali i u kojima su izgorjeli i nestali.

Svaki čovjek i svaki narod mora za sebe odrediti i odabrati svoje osnovno okvirno životno stanje oportunizma ili radikalizma. Ne može se služiti istodobno i Bogu i Mamonu; ne može se istodobno biti hrvatski borac i jugoslavenski, austrijski, mađarski, turski ili europski oportunist.

Narod koji je u ropstvu, pa mu njegova inteligencija nosi povijesnu oportunističku orijentaciju, bolje je da ne postoji – jer je u stalnoj tragediji, da se divi genijalnim uspjesima svojih velikih oportunista, i da jadikuje nad žalosnim neuspjesima svojih rijetkih radikalista. Bijeda, koja ne shvati da joj je jedini izlaz u silnim snagama radikalizma, uvijek će cementirati svoje stanje varljivom ornamentikom oportunističkog sjaja.

Narodi u ropstvu moraju shvatiti da pripadaju ideologiji idejnih uspjeha, u kojima padaju životi, a ne ideologiji osobnih uspjeha, u kojima padaju ideje.

Hrvati su si dopustili luksuz, da se izruče divljenju "svojim" generalima na bečkom dvoru, "svojim" pašama na turskom dvoru i "svojim" ministrima na beogradskom dvoru. To je bilo uzaludno divljenje svijetu sjajnog oportunizma, jer je njihovoj tragediji pripadao samo svijet radikalizma.

U normalnim prilikama radikalizam može biti ispunjen s mnogo osoba, jer opasnosti nema nikakve, jer se izrazi požrtvovnosti i idealizma mogu pokriti s vrlo komotnom dobrom voljom, s vrlo malenim naporima i s vrlo malo novčanih priloga, pa čak se s njime može i vrlo jeftino špekulirati.

Biti vjernik u normalnim vremenima, relativno je lako, ali za vrijeme vjerskih progona sigurno nitko neće biti vjernik iz oportunizma. U takvim je vremenima oportunističkije smatrati da je za domovinu korisno biti veliki inženjer. I naravno, teško je kasnije kritizirati takovog primjernog inženjera, što nije bio vjernik, kad je svaka njegova gradnja lijepa i korisna stvar. Naša povjesnica raspolaže s istaknutim javnim radnicima, koji su smatrali oportunim izgrađivati velike, lijepe i korisne stvari, kad je bilo opasno biti makar samo umjerenim hrvatskim borcem. Tragedija je, međutim, u tome, što je potreba za borcima bila bitna, te se nije mogla zamijeniti nikakvom drugom, velikom, lijepom i korisnom stvari. Kad je čovjek na smrt žedan, uzalud mu je naticati zlatnu krunu na glavu. Što nam vrijede svi ti Štrosmajeri, Trumbići, Supile, Meštrovići, svi ti Hrvati, koji su stvarali Jugoslaviju, kad nisu shvatili da se radi o običnom zločinu; što nam vrijede ti svi Kršnjavi i Križkovići, kad su oni davali čokoladu onima koji su bili u lancima. Sve su to bili veliki oportunizmi – onda – kad je narod trebao veliki radikalizam. I uzalud se mučimo prikriti potrebu i vrijednost povijesnog radikalizma blještavim isticanjem povijesnog oportunizma.

Međutim, ne ulazeći u subjektivna osjećanja naših velikih oportunista i u njihove možebitne dobre namjere, kao i subjektivno osjećanje nosilaca naših velikih zabluda i u njihova kajanja, važno je da mi znamo

razlikovati objektivnu vrijednost povijesnog oportunizma i povijesnog radikalizma u pojavi naše narodne borbe.

Činjenica je da je povijesna linija oportunizma dovela do znatnih osobnih uspjeha mnogih Hrvata, ali da je u njoj Hrvatska bila i ostala skoro jedinom zemljom u Europi bez slobode. Pri tom se ne može nijekati, da u osobnim uspjesima hrvatskog oportunizma nije bilo izvršeno mnogo dobrih stvari. Svaki čovjek koji je zasadio jednu voćku, izvršio je korisno i trajno djelo.

Uslijed pomanjkanja duboke i trajne orijentacije povijesnog radikalizma, u kojoj se nosi uspjeh ideje, Hrvatska je bila izručena balansiranju oko osobnih uspjeha hrvatskih oportunista i u njihovu je uspjehu počela gledati svoj uspjeh, makar je u ideji slobode i države na dnu neuspjeha ležala i tragedija. Uslijed pomanjkanja povijesnog radikalizma narod nije imao razvijena ćutila i snage za stvaranje i iskorišćivanje međunarodnih prilika, u kojima bi se nametnuo uspjeh nacionalne ideje. Na povijesnoj orijentaciji oportunizma Mađarska je pružila veliki osobni uspjeh mađaronima, Austrija austrofilima, Srbija jugoslavenima, i Hrvatska je u njihovu nastojanju trebala gledati borbu za svoju slobodu, što je u stvari bilo nastojanje oko njihovih osobnih uspjeha i ambicija uz istodobno izigravanje i žrtvovanje narodne slobode i narodne ideje.

Nije ni naš povijesni radikalizam od jučer. Ali je kidan i prekidan. Na primjer, godine 1918. uopće nije postojao. Kako stvaranje hrvatske države pripada idejnoj konstrukciji povijesnog radikalizma, kojega nije bilo, to nije moglo biti ni države. Godine 1941. došli smo do države, jer smo to htjeli, jer je povijesni radikalizam bio živ. Ako se uspoređuju prilike, onda je godina 1918. bila međunarodno daleko povoljnija, negoli godina 1941., jer se u ono vrijeme vikalo o samoodređenju naroda na sve strane, pa i za našu zemlju. Dakle, uzalud nam vanjske prilike i neprilike, ako u nama nema povijesnog stanja, ćutila i snaga, podređenih i pripravnih za uspjeh ideje, nego samo za uspjeh ove ili one osobe, ovog ili onog osobnog oportunizma, ove ili one zablude ili ideologije, izvan povijesnog radikalizma.

Mi ćemo se nalaziti na ispravnom nacionalnom putu, kad shvatimo da povijesni oportunizam mora biti osuđen, kao neispravna politička prošlost i kao neispravna politika sadašnjosti, kad shvatimo da nam povijesni radikalizam ima postati čvrstim i konačnim spoznajnim stanjem, u kome ćemo točno razlikovati kad smo na liniji naše ideje i kad se ispravno žrtvuju osobni uspjesi za pobjedu ideje, a kad se vrijeđa, gazi i uništava ideju da bi se neispravno stvarala pobjeda velikim zabludama i velikim oportunističkim ambicijama.